

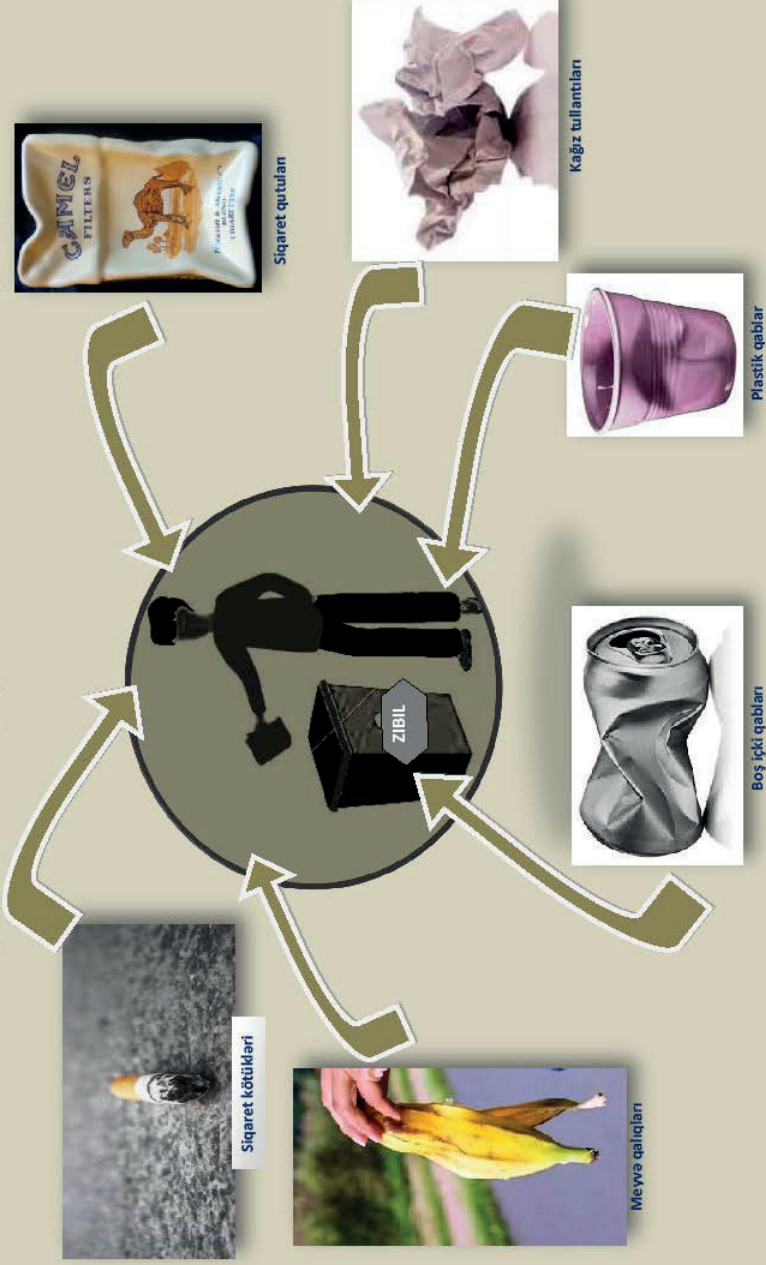

**Səni əhatə edən
ətraf mühiti
çirkləndirmə!**

Kitabça, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1 noyabr 2018-ci il tarixli, 637 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bərk məişət tullantılarının idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsinə dair 2018-2022-ci illər üçün Milli Strategiya”nın həyata keçirilməsi üzrə Səhiyyə Nazirliyinin Fəaliyyət Planına uyğun olaraq “Respublika Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi” PHŞ tərəfindən hazırlanmış və çap edilmişdir.

Zibilli qutulara ataq, şəhərimizi təmiz saxlayaq!

Siqaret qutuları

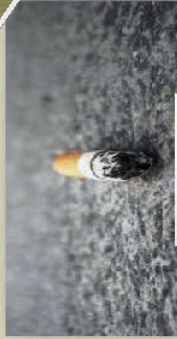
Kağız tullantıları

Plastik qablar

Boş içki qabları

Siqaret kətiükələri

Məyvə qalıqları

Hansı tullantıları tekrar emal etmək olar:

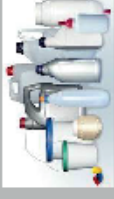
Kağız tullantıları: kağızlar, qəzetlər, jurnallar, karton və digər bu tərkibli memulatlər - çirklil və nem olmamaq şərti ilə.

Süse: yeyinti məhsulları və kimyəvi məişət maddələri saxlanılan butulka, banka və s.

Metal: yeyinti məhsulları və kimyəvi məişət maddələri saxlanılan alüminium və tənəkə bankalar.

Plastik: yeyinti məhsulları və kimyəvi məişət maddələri saxlanılan plastik konteynerlər, paketlər, butulkalar və s.

Plastik qablar əzilmiş və yığcam şəkildə təkrar emal üçün göndərilməlidir.

Təkrar emal üçün göndərilən qablar təmiz olmalıdır.

- **Tullantıların çeşidlənməsi nə üçün vacibdir?**
- **Zibilxanada qalıb ətraf mühiti zəhərləməmək üçün!**

Zibillər çeşidlənməse zibilxanada qalıb torpağı, suyu, havanı çirkləndirir. Zərərli maye birləşmələr torpağa və suya sızır. Havaya üfunətli qazlar yayılır. Müntəzəm olaraq zibilxanada yandırılma prosesi zamanı ayrılan zərərli toksiki maddələr hava axını vasitəsilə uzaq məsafələrə də yayıla bilər.

Müasir dövrün global problemi - plastik tullantı

Ətraf mühitin antropogen mənşəli çirklənmə mənbəyi olan plastik tullantı problemi hal-hazırda fəvqaladə aktualıq əldə etmişdir. Plastik tullantıların ən geniş yayılmış növləri - birdəfəlik istifadə üçün qablar, bağlamalar, qablaşdırılmalar, butulkalar və müxtəlif tutumlardır.

Müxtəlif mənbələrə istinadən məişət tullantılarının 40%-ni plastik mənşəli məmulatlar təşkil edir.

Plastik - təbiətdə bioloji çürüməyə məruz qalmayan lakin daha kiçik hissəciklərə parçalana bərk materialdır. Belə ki, plastik mikroplastikə (diametri 5mm - dən az) , bu da öz növbəsində nanoplastikə (diametri 0,1mkm - dən az) çevrilir.

Çirkab tullantı suları vasitəsilə mikroplastik yayılaraq, nəinki dəniz və okeana, həmçinin torpağa və şirin su mənbələrinə də düşür.

Məlumdur ki, plastik 200 ilə yaxın müddət ərzində çürüyür. Torpağa düşdükdə, plastmaslar kiçik hissəciklərə parçalanır və onlara istehsal zamanı əlavə edilən kimyəvi maddələri (müxtəlif kimyəvi, o cümlədən kanserogen toksiki maddələr) ətraf mühitə yayır.

Eyni zamanda, qrunut suları vasitəsilə plastikin mikroqranulları və onun tərkibində olan kimyəvi maddələr yaxınlıqda olan su mənbələrinə sızır ki, bu da çox vaxt heyvanların kütləvi ölümünə səbəb olur.

Əhalinin məlumatlandırılmasının artırılması

İstehlakçıların seçimlərinin ətraf mühitə təsiri barədə məlumatlandırılmasının artırılması uzunmüddətli strategiyadır. Məlumatlandırma rəsmi olaraq məktəblər, ali təhsil müəssisələri və kütləvi informasiya vasitələri ilə aparıla bilər.

Plastik tullantılar turizm sahəsinə zərər vurmaqla istirahət üçün nəzərdə tutulan su hövzələrinin sahillərini və sahiləni əraziləri çirkləndirir.

Plastikin istehsalında istifadə olunan bir çox əlavələr sağlamlıq üçün zərərliyədir. Bunların arasında hormonal aktiv maddələr (**endokrin dizraptorlar**-antropogen mənşəli ekzogen maddələr) də vardır. Bunlar dünyada geniş yayılmışdır və demək olar ki, bütün insanların sidiyində, qanında, piy toxumasında aşkar edilir.

Orqanizmə daxil olma yolları:

- Dərindən (məmulatlarla təmas zamanı)
- Tənəffüs orqanları ilə (havadakı hissəciklər)
- Qida, (məsələn, suda üzən mikroskopik hissəcikləri udan balıq) ilə daxil olurlar.

Dizraptorlara **bisfenol** və **ftalatlar** aiddir. Onlar uşaqların inkişafını ləngidir, beyin pozğunluğu yaradır, kişi və qadınlarda sonsuzluq, piylənmə, süd vəzi və prostat xərçəngi riskini artırır.

“**Bisfenol A**” (BPA) kimyəvi maddəsi - müxtəlif məhsulların, məsələn, uşaqlar üçün nəzərdə tutulmuş çoxistifadəli butulkaların hazırlanmasında istifadə edilən polikarbonat adlanan şəffaf bərk plastmanın əsas tərkib hissəsidir. Həmçinin, BPA qida və içki üçün olan tənəkə bankaların daxili səthinin örtülməsində istifadə olunur. BPA-nın qalıqları polikarbonat tərkibli və ya tənəkə bankalara qablaşdırılmış məhsullar və içkilər vasitəsilə kiçik miqdarlarda istehlakçıların orqanizminə düşə bilər.

Ftalatlar - plastik məmulatlara daha çox möhkəmlik və elastiklik vermək üçün geniş istifadə olunan kimyəvi maddələr qrupudur. Ftalatlar - plastik qablaşdırıcı pilyonka, suvarma şlanqları, hava ilə doldurulan oyuncaqlar, qan saxlamaq üçün

konteyner, kiçik h cml  tibbi vasitələr v  bəzi uŐaq oyuncaqları kimi məhsulların hazırlanmasında geniŐ istifadə edilən **polivinilxlorid** plastikl rin tərkibinə daxildir.

Ekoloji mədəniyyətin inkiŐafı

Plastik tərkibli tullantıların həcmini azaldılması  c n ekoloji mədəniyyətin inkiŐaf edilməsi vacibdir.  halinin təbiətə qarŐı olan vəzifəsi barədə məlumatlandırılması dünyada yeni münasibətlərin formalaŐmasına imkan yaradır.

Plastik materialların istfadesin , utilizasiyasına v  təkrar emalına Ő urlu yanaŐma təbii ehtiyatların v   lveriŐli ekoloji Ő raitin qorunmasına y n ldilmiŐdir.

